УДК: 502/504(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 24 (2025)
Год XXIV, бр. 92, стр. 263–282
Изворни научни рад
Рад примљен 1. 10. 2025. године
Рад одобрен 27. 10. 2025. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2025.24.92.14
CC BY-SA 4.0

ПРЕДЛОГ ДИРЕКТИВЕ О ЕКОЛОШКИМ ТВРДЊАМА

*Катарина НЕШКОВИЋ**

Апстракт: Еко-манипулација и њене негативне последице годинама уназад су предмет велике забринутости на нивоу Европске уније (ЕУ). То је довело до постепеног развоја регулаторног оквира у циљу њеног сузбијања. Предметни рад има за циљ да пружи објашњења основних обележја пракси еко-манипулације у контексту оглашавања производа и услуга, а потом, применом нормативног метода, да анализира предложену Директиву поткрепљивању и саопштавању експлицитних еколошких тврдњи, као једну од најзначајних иницијатива ЕУ у борби против еко-манипулације. Ауторка посебну пажњу посвећује анализи обима предложене Директиве, као и обавезама поткрепљавања и верификације које она намеће трговцима ex-ante, односно пре саопштавања еколошких тврдњи. Поред наведеног, у раду се анализирају посебна правила у односу на шеме еколошког обележавања, као и различити аспекти у спровођењу предлога ове Директиве. На основу спроведене анализе произилази закључак да предложена Директива о еколошким тврдњама настоји да успостави заокружен систем правних правила који на свеобухватан начин регулише еколошке тврдње. Другим речима, може се очекивати да ће примена ових правила бити ефикасна, те да ће компаније мање прибегавати употреби пракси еко-манипулација. Истовремено, остаје спорно да ли ће примена предложене Директиве наметати трговцима велики финансијски и административни терет, што може водити

* Правни факултет, Београд. E-mail: maletic.katarina1@gmail.com. ORCID iD: https://orcid.org/0009-0006-6445-5356. Рад представља делимично измењен и скраћен приступни рад аутора који је одбрањен у оквиру докторских студија на Правном факултету Универзитета у Београду у академској 2024/2025. години.

нежељеном дејству у смислу потпуног избегавања коришћења еколошких тврдњи приликом рекламирања производа и услуга.

Кључне речи: Еколошке тврдње, еко-манипулација, Директива о еколошким тврдњама

1) УВОД

Идеја одрживог развоја блиско је повезана са концептом благостања. У претходним годинама заштита животне средине заузела је централно место у оквиру овог концепта. Друштво постаје забринуто за еколошке проблеме, те се све више пажње поклања овом питању. Један од начина постизања еколошке одрживости, који је као релевантан препознат на нивоу ЕУ, јесте активно укључивање потрошача у транзицију ка еколошкој одрживости. У том погледу, посебан значај има категорија „зелених" потрошача, који су заинтересовани за куповину производа еколошки одговорних компанија. Ови потрошачи подстичу компаније да послују друштвено одговорно, те да у своје политике имплементирају и начела заштите животне средине. Међутим, неке компаније почеле су се представљати као еколошки одговорне, али само како би привукле потрошаче и заинтересовале их за своје производе и услуге, а да у свом пословању нису предузеле суштинске активности у циљу заштите животне средине. Ова пракса назива се „еко-манипулација", и у контексту рекламирања она подразумева да се производи и услуге представљају еколошким и „зеленијим" у односу на њихове реалне карактеристике.

2) ПОЈАМ ЕКО-МАНИПУЛАЦИЈЕ

Дефиниције и карактеристике еко-манипулације

Упоредо са развојем свести друштва о значају транспарентности у пословању компанија, као и њихове одговорности за кршење људских права и изазивање еколошких инцидената, на међународном плану су усвојени разни инструменти који су се бавили управо овим питањима. Њима се настојало указати на значај корпоративног управљања, поштовања људских и радних права, заштите животне средине, борбе против корупције, те постизања одрживе производње и потрошње.[1] Међутим, и поред

[1] "The 2030 Agenda for Sustainable Development", United Nations. Интернет: https://sdgs.un.org/2030agenda, 28. 9. 2025; "Guidelines for Consumer Protection",

многобројних иницијатива усмерених ка оснаживању идеје одрживог развоја у пословању привредних друштава, уочена је пракса у поступању одређених компанија да се представљају друштвено одговорним, иако не предузимају конкретне мере усмерене ка повећању стандарда друштвено одговорног пословања. Другим речима, ове компаније у свом пословању не предузимају суштинске активности ради заштите људских и радних права. Ова појава у литератури се означава као социо-манипулација *(bluewashing, socialwashing*).[2] Проблем социо-манипулације први пут је изложен 2002. године на Светском самиту одрживог развоја, у контексту поступања компанија у складу са Глобалним договором Уједињених нација (у даљем тексту: УН).[3] Наиме, критика се односила управо на компаније које користе своја ангажовања и партнерства у оквиру УН како би прикриле низак ниво поштовања људских права и поступања у складу са радноправним стандардима.[4] Од социо-манипулације је потребно разликовати еко-манипулацију *(greenwashing),* која представља праксу давања погрешних тврдњи о корисном утицају одређеног производа или бренда на животну средину.[5] Овај термин настао је 1986. године, када је еколог Џеј Вестервелд *(Jay Westerveld)* исти употребио за означавање појава у хотелима који нису имали програме рециклаже, али су подстицали поновну употребу пешкира. С тим у вези указао је да су се хотели лажно представљали као еколошки

United Nations. Интернет: https://unctad.org/topic/competition-and-consumer-protection/un-guidelines-for-consumer-protection, 28. 9. 2025.

[2] Daniel Berliner, Aseem Prakash, "'Bluewashing' the Firm? Voluntary Regulations, Program Design, and Member Compliance with the United Nations Global Compact", *The Policy Studies Journal,* 2015, Vol. 43, No. 1, p. 116.

[3] Глобални договор УН представља добровољну иницијативу која је започела са применом јула 2000. године и која дефинише десет основних принципа у областима људских и радних права, екологије и борбе против корупције. Ових десет принципа засновано је на четири широко прихваћена документа донета од стране УН, а то су Универзална декларација о људским правима, Декларација о фундаменталним принципима и правима на раду, Декларација о животној средини и развоју, као и Конвенција УН против корупције. Видети: "Global Compact", United Nations. Интернет: https://unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles, 27. 9. 2025.

[4] Astrid Sailer, Harald Wilfing, Eva Straus, "Greenwashing and Bluewashing in Black Friday-Related Sustainable Fashion Marketing on Instagram", *Sustainability*, 2022, Vol. 14, No. 3, p. 4.

[5] *Ibid.*, p. 3.

одговорни, иако су усвојили само оне еколошки одговорне праксе које су им смањиле трошкове.[6] Термин је настао као комбинација енглеских термина *green* – што у преводу означава зелено и *whitewashing* – што у преводу означава процес скривања нечијих грешака.[7] Еко-манипулација нема јасну и једнообразну дефиницију, али се може означити као „чин обмањивања потрошача у погледу еколошке праксе коју компанија примењује или еколошке предности производа или услуге које компанија нуди".[8] Истиче се и да је еко-манипулација кровни израз за разнолике обмањујуће комуникације и праксе од стране организација које на тај начин, намерно или ненамерно, доводе до лажних позитивних перцепција свог еколошког учинка, при чему постоји више нијанси еко-манипулације – од благог претеривања до потпуног измишљања.[9] Европска комисија је ову појаву дефинисала као „праксу у оквиру које компаније приказују да чине више за животну средину него што то заиста раде".[10] Аутори који су истраживали појаву еко-манипулације предлажу њене различите дефиниције.[11] Овде се може извести закључак да се обавезни елементи за означавање ове праксе састоје у лажом приказивању или прикривању информација и података од

---

[6] Tiffany Gallicano, "A Critical Analysis of Greenwashing Claims", *The Public Relations Journal,* 2011, Vol. 5, No. 3, p. 2.

[7] Izabela Kowalik, Marine Leyge, Tomasz Sikora, "Green Marketing and Greenwashing in Poland and France, a Comparison of Consumer Reactions", *Sciendo*, 2024, Vol. 60, Issue 1, p. 62; Taís Pasquotto Andreoli, Silvio Augusto Minciotti, "Attention and skepticism to greenwashing: analysis of influence on consumer behavior", *Rev. Adm. UFSM*, 2023, Vol. 16, No. 4, p. 8.

[8] TerraChoice Environmental Marketing, The Seven Sins of Greenwashing: Environmental Claims in Consumer Markets; Underwriters Laboratories. Интернет: https://www.scribd.com/document/14475597/The-Seven-Sins-of-Greenwashing, 28. 9. 2025.

[9] Noémi Nemes, Stephen J. Scanlan, Pete Smith, Tone Smith, Melissa Aronczyk, Stephanie Hill, Simon L. Lewis, A. Wren Montgomery, Francesco N. Tubiello, Doreen Stabinsky, "An Integrated Framework to Assess Greenwashing", *Sustainability*, 2022, Vol. 14, No. 8, p. 6.

[10] European Commission, Press Release "Screening of websites for 'greenwashing': half of green claims lack evidence." Интернет: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_269, 27. 9. 2025.

[11] Noémi Nemes, Stephen J. Scanlan, Pete Smith, Tone Smith, Melissa Aronczyk, Stephanie Hill, Simon L. Lewis, A. Wren Montgomery, Francesco N. Tubiello, Doreen Stabinsky, "An Integrated Framework to Assess Greenwashing", *op. cit.*, pp. 10–11.

стране компанија, у поступцима извештавања, односно оглашавања њених производа или услуга, и у постизању лажног приказивања производа, односно услуга компаније као „зеленијих“ у односу на њихове реалне карактеристике, односно у представљању компанија еколошки одговорнијим него што то заиста и јесу.

Компаније које примењују праксе еко-манипулације

Многобројни су разлози који се могу навести да компаније у свом пословању примењују праксе еко-манипулације, попут повећања профита, стицања политичке подршке или манипулације јавним мњењем ради придобијања подршке која би у супротном изостала. Истовремено, предуслов за формирање ових пракси јесу изостанак обавезног извештавања компанија и низак ниво регулисања релевантних области, попут прописа који регулишу оглашавање производа и услуга.[12] С друге стране, увођење различитих механизама извештавања који отклањају информациону асиметрију (попут извештаја о друштвено одговорном пословању), последично отклањају и еко-манипулацију.[13] Када је реч о компанијама које спроводе праксу еко-манипулације, чини се да не постоје типови компанија за које се унапред може закључити да су имуни од примене ове праксе у свом пословању. Наиме, некада и привредна друштва која се сматрају лидерима у спровођењу принципа друштвено одговорног пословања, бивају подвргнута критици да су примењивала праксу еко-манипулације.[14] Тако је утврђено да чак и оне компаније које се сматрају нарочито посвећеним одрживом пословању и принципима Глобалног договора УН, упркос самопрокламованом лидерству у поштовању принципа одрживости, не поштују увек ове принципе, и то најчешће оне који се односе на заштиту животне средине.[15]

---

[12] Miloš Karajović, Milica Kaličanin, Zoran Kaličanin, “Green economy and corporate fraud”, *Ecologica,* 2022, Vol. 29, No. 107, p. 408.

[13] Silvia Ruiz-Blanco, Silvia Romero, Belen Fernandez Feijoo, “Green, blue or black, but washing – What company characteristics determine greenwashing?”, *Environment, Development and Sustainability,* 2022, Vol. 24, p. 4041.

[14] Tiffany Gallicano, “A Critical Analysis of Greenwashing Claims”, *op. cit*.

[15] Margherita Macellari, Alexander Yuriev, Francesco Testa, Olivier Boiral, “Exploring bluewashing practices of alleged sustainability leaders through a counter-accounting analysis”, *Environmental Impact Assessment Review*, 2021, Vol. 86.

3. ИНИЦИЈАТИВЕ ЕУ У ПРАВЦУ ЈАЧАЊА УЛОГЕ ПОТРОШАЧА У ПОСТИЗАЊУ ЕКОЛОШКЕ ОДРЖИВОСТИ

Са доношењем Европског зеленог договора *(European Green Deal)* и усвајањем новог Акционог плана циркуларне економије *(Circular Economy Action Plan)*, Европска комисија је створила оквир за активно укључивање потрошача у транзицију ка еколошкој одрживости.[16] Правац који је постављен овим инструментима има за циљ да обезбеди неопходне подстицаје за удаљавање од прекомерне потрошње и окретање ка моделу зеленог раста. Пакет свих повезаних иницијатива настоји да створи кохерентан оквир који промовише производњу и потрошњу одрживих производа.[17] Европски зелени договор најављен је (и имплементиран) као најамбициознија стратегија економског одрживог раста ЕУ, која се залаже за трансформацију европске привреде и друштва. Поред настојања да трансформише економски модел промовисањем ефикасног коришћења ресурса, окретањем ка чистој и циркуларној економији, смањењем загађења и спречавањем губитка биодиверзитета, Европски зелени договор представио је и „потрошачку политику која ће помоћи да се потрошачи оснаже како би доносили одлуке и преузели активну улогу у еколошкој транзицији".[18] Као допуна ових иницијатива, 13. новембра 2020. године

[16] "Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – The European green deal", European Commission. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019 DC0640, 27. 9. 2025; "Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A new Circular Economy Action Plan – For a cleaner and more competitive Europe", European Commission. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0098, 26. 9. 2025.

[17] Victor Mehnert, Hans W. Micklitz, "The interplay between ecodesign and consumer sales law", Marta Santos Silva, Andrea Nicolussi, Christiane Wendehorst, Pablo Salvador Coderch, Marc Clément, Fryderyk Zoll (Eds), *Routledge Handbook of Private Law and Sustainability*, 2024, p. 352.

[18] Lucila De Almeida, Fabrizio Esposito, "The blinding effect of EU consumer policy overshadows the role of consumer law in delivering the green transition", Marta Santos Silva, Andrea Nicolussi, Christiane Wendehorst, Pablo Salvador Coderch, Marc Clément, Fryderyk Zoll (Eds), *Routledge Handbook of Private Law and Sustainability*, 2024, p. 143. "Communication from the Commission to the European

усвојена је Нова потрошачка агенда којом се утврђује стратегија потрошачке политике ЕУ за наредних пет година.[19] Значајан део активности предложених у Новој потрошачкој агенди односи се управо на оснаживање потрошача путем информисања, односно настојања да трговци не обмањују потрошаче о еколошким и друштвеним утицајима, трајности и карактеристикама производа. Стога је забрањено давање нејасних тврдњи у ситуацијама када се позитивни еколошки утицаји не могу демонстрирати (попут употребе општих термина „еко," „зелено" и слично), као и еколошких тврдњи о целом производу, онда када се тичу само делова производа.[20] Међутим, када је реч о борби против еко-манипулације, посебну пажњу потребно је посветити анализи предложене Директиве Европског парламента и Савета о поткрепљењу, верификацији и саопштавању експлицитних еколошких тврдњи (у даљем тексту: *Предлог Директиве о еколошким тврдњама*), чији је текст Европска комисија поднела 22. марта 2023. године.[21]

4) ПРЕДЛОГ ДИРЕКТИВЕ О ЕКОЛОШКИМ ТВРДЊАМА

Европска комисија је исправно препознала да важећи правни оквир ЕУ не може у потпуности спречити еко-манипулацију, што омогућава да се и даље појављују еколошке тврдње које су нетачне, нејасне или двосмислене.

Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – The European green deal", European Commission. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640, 27. 9. 2025, p. 8.

[19] "Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – New Consumer Agenda – Strengthening consumer resilience for sustainable recovery", European Commission. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0696, 26. 9. 2025; Evelyne Terryn, "The New Consumer Agenda: A Further Step Toward Sustainable Consumption?", *Journal of European Consumer and Market Law,* 2021, Vol. 10, Issue 1.

[20] Hugo Maria Schally, "The EU Green Deal and the sustainability of corporate activities", Marta Santos Silva, Andrea Nicolussi, Christiane Wendehorst, Pablo Salvador Coderch, Marc Clément, Fryderyk Zoll (Eds), *Routledge Handbook of Private Law and Sustainability*, 2024, pp. 522–523.

[21] "Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive)", COM(2023) 166 final, 2023/0085(COD) of 22/3/2023. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0166, 28. 9. 2025.

Наиме, утврђено је да наведене околности, као и значајно преоптерећење информацијама, ометају потрошаче да доносе „одрживе" одлуке. Стога је било очекивано да ће Европска комисија предузети одговарајуће активности како би спречила употребу нејасних и нетачних еколошких тврдњи, те смањила преоптерећеност информацијама елиминисањем непоузданих података и етикета.[22] Студије које је Европска комисија спровела пре израде Предлога Директиве о еколошким тврдњама показале су да је 53,3% испитаних еколошких тврдњи у ЕУ процењено као нејасно, обмањујуће или неосновано, да је за 40% утврђено да је непоткрепљено и да је верификација половине од свих „зелених ознака" „слаба или није спроведена".[23] Стога, Предлог Директиве о еколошким тврдњама најпре настоји да „осигура да су потрошачи оснажени да доносе боље информисане изборе и играју активну улогу у еколошкој транзицији", а све на основу довољних и поузданих информација. Из перспективе пословања, ова правила обезбеђују усклађен правни оквир, који ће омогућити већу правну сигурност у комерцијалној употреби еколошких тврдњи.[24] Према европском законодавцу, предложена Директива ће такође олакшати фер конкуренцију за „зелене" производе и услуге на интерном тржишту.[25]

Обим примене Предлога Директиве

Најпре, када је реч о предмету регулисања, Предлог Директиве о еколошким тврдњама обухвата све експлицитне еколошке тврдње, које се

---

[22] Stefanie Jung, Melissa Dowse, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *Journal of European Consumer and Market Law*, 2024, Vol. 13, Issue 1, p. 22.

[23] "Commission Staff Working document – Impact assessment Report", European Commission. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0085, 26. 9. 2025, p. 10; "Directorate-General for Environment, Environmental claims in the EU Inventory and reliability assessment - Final report", European Commission. Интернет: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f7c4cb8b-f877-11ee-a251-01aa75ed71a1/language-en, 26. 9. 2025, p. 9.

[24] *Ibid.*, стр. 7. На ову тему видети посебно: "Opinion on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive)", European Economic and Social Committee, Art. 1.5. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022AE5381, 28. 9. 2025.

[25] Стр. 7. Предлога Директиве о еколошким тврдњама.

добровољно саопштавају у комерцијалним односима између трговаца и потрошача и односе се на еколошке утицаје, аспекте или учинке производа, услуге или самог трговца, у текстуалном облику или у оквиру еколошке ознаке.[26] Предлог Директиве о еколошким тврдњама не садржи дефиницију еколошке тврдње, већ упућује на значење овог појма дефинисаног у члану 2. став 1. тачка о) Директиве 2005/29/ЕЗ Европског парламента и Савета од 11. маја 2005. године која се односи на непоштену пословну праксу на унутрашњем тржишту (у даљем тексту: *Директива о непоштеној пословној пракси*), при чему је предметна одредба унета изменама ове Директиве доношењем Директиве (ЕУ) 2024/825 Европског парламента и Савета којом се мењају Директиве 2005/29/ЕЗ и 2011/83/ЕУ у погледу оснаживања потрошача у зеленој транзицији бољом заштитом од непоштених пословних пракси и бољим информисањем (у даљем тексту: *Директива о оснаживању потрошача у зеленој транзицији*).[27] С тим у вези, еколошка тврдња је дефинисана као „свака порука или представљање које није обавезно према праву ЕУ или националном праву, у било ком облику, укључујући текстуално, сликовно, графичко или симболично представљање, као што су етикете, називи брендова, називи компанија или називи производа, у контексту комерцијалне комуникације и који наводи или имплицира да производ, категорија производа, бренд или трговац има позитиван или уопште нема утицаја на животну средину (или је мање штетан за животну средину од других производа, категорија производа,

[26] *Ibid.*, чл. 1. ст. 1. у вези чл. 2. тач. 2). У неким одредбама недостаје реч „експлицитна“ – видети на пример: наслов чл. 10, чл. 10. ст. 4. и 8, чл. 11. ст. 3. тач. а) Предлога Директиве о еколошким тврдњама.

[27] "Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council ('Unfair Commercial Practices Directive')", *OJ* L 149 of 11/6/2005. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0029, 29. 9. 2025; "Directive (EU) 2024/825 of the European Parliament and of the Council of 28 February 2024 amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and through better information", *OJ* L, 2024/825 of 6/3/2024. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202400825, 30. 9. 2025.

брендова или трговаца), или је пак, побољшао свој утицај током времена".[28] Упркос овом наизглед широком обиму примене предлога ове Директиве, треба напоменути да је њен материјални опсег ограничен на четири начина: 1) Односи се само на добровољне информације; 2) Уређује информације у текстуалном облику и тврдњама приказаним на етикетама; 3) Регулише области које нису регулисане другим *lex specialis* правилима секундарног законодавства ЕУ и, 4) Односи се само на тврдње у погледу еколошке одрживости.[29] Неки аутори су указали и да решење усвојено у Предлогу Директиве о еколошким тврдњама ствара неједнак третман између еколошких тврдњи. Наиме, предвиђено је да се Директива примењује само на експлицитне еколошке тврдње у текстуалном облику (нпр. у штампаним медијима), али се не примењује на исте тврдње садржане у рекламним слоганима на радију, као и делимично на телевизији и у дигиталним медијима.[30] Иако је вероватно да је законодавац прибегао овом решењу јер се тренутно постојећа правила најделотворније примењују на текстуалне тврдње и графички приказане еколошке ознаке, треба имати у виду да би ово ограничење у примени предложене Директиве могло довести до тога да компаније једноставно пребаце делове својих „зелених" маркетиншких активности на радио, телевизију и дигиталне платформе.[31] Што се тиче персоналног обима примене Предлога Директиве о еколошким тврдњама, искључиво су регулисани комерцијални односи између трговаца и потрошача *(business to consumer – B2C*).[32] Члан 1. предложене Директиве регулише њен обим примене, те предвиђа да се она односи на све трговце, али су у посебним одредбама од примене појединих обавеза из Предлога Директиве о еколошким тврдњама изузета микропредузећа.[33] Наиме, за ову

[28] Чл. 2. ст. 1. тач о) Директиве о непоштеној пословној пракси који је унет кроз чл. 1. Директиве о оснаживању потрошача у зеленој транзицији.

[29] Чл. 1. ст. 2. Предлога Директиве о еколошким тврдњама. Видети и рецитал, тач. 9. Предлога Директиве о еколошким тврдњама. Видети: Stefanie Jung, Melissa Dowse, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *op. cit.*, p. 14.

[30] Оглашавање на телевизији и у дигиталним медијима може бити представљено у текстуалном облику, али се може преносити и сликама или акустично.

[31] Stefanie Jung, Melissa Dowse, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *op. cit.*, pp. 14–15.

[32] Чл. 1. ст. 1. Предлога Директиве о еколошким тврдњама.

[33] *Ibid.*, чл. 3. ст. 3, чл. 4. ст. 3 и чл. 5. ст. 7. Потребно је напоменути да трговац није дефинисан у Предлогу Директиве о еколошким тврдњама, већ се упућује

категорију трговаца се може очекивати да неће бити у стању да поднесу административни и финансијски терет који произилази из примене ове Директиве.[34] Истовремено, Предлог Директиве о еколошким тврдњама наглашава да микропредузећа могу захтевати верификацију својих еколошких тврдњи како би добили и били у могућности да користе сертификат о усаглашености.[35] Овде би свакако требало размотрити и питање примене Предлога Директиве о еколошким тврдњама у ситуацији када је микропредузеће део веће групе или ланца снабдевања, а где нуди производе или услуге већих компанија које су део ове групе. Уколико би и у овој ситуацији микропредузећа била изузета од примене појединих обавеза из Директиве, то би мотивисало компаније да на овакав начин организују своје пословање и маркетиншке активности, чиме би свакако била умањена ефикасност примене Директиве. Насупрот томе, када је реч о малим и средњим предузећима, Предлог Директиве о еколошким тврдњама омогућава државама чланицама да уведу олакшавајуће мере за ове категорије правних лица. Истовремено, обавезно је да државе креирају смернице којима ће бити појашњени начини на које ова лица могу да испуне захтеве из Директиве. С друге стране, увођење мера попут финансијске помоћи, што ће у пракси свакако бити од највеће користи за ова лица, остављено је само као могућност државама чланицама.[36]

на значење овог појма у чл. 2. ст. 1. тач б) Директиве о непоштеној пословној пракси, где је трговац дефинисан као свако правно или физичко лице које у пословној пракси обухваћеној овом директивом, делује у циљевима који се повезани са њиховом трговином, пословањем, занатством или професијом, као и свако ко делује у име и за рачун трговца. Ради бољег разумевања, микропредузећа представљају правна лица која запошљавају мање од десет запослених и имају годишњи промет који не прелази два милиона евра. Видети: "Commission Recommendation 2003/361/EC of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises", *OJ* L: 2003:124 of 20/5/2003, Annex, Art. 2 para. 3. Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361, 27. 9. 2025.

[34] "Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive)", *op. cit.*

[35] *Ibid.*, чл. 3 ст. 3.

[36] *Ibid.*, чл. 12.

Обавезе у погледу експлицитних еколошких тврдњи

Предлог Директиве о еколошким тврдњама садржи детаљна правила о садржини и формалним захтевима које експлицитне еколошке тврдње морају да испуне, те су у том погледу успостављене три врсте обавеза: поткрепљење експлицитних еколошких тврдњи, саопштавање, односно комуникација експлицитних еколошких тврдњи и верификација експлицитних еколошких тврдњи. Најпре, Предлог Директиве о еколошким тврдњама намеће обавезу трговцима да поткрепе *(substantiate)* експлицитне еколошке тврдње пре него што оне буду саопштене потрошачу.[37] Основна сврха ове обавезе јесте да се елиминишу све експлицитне еколошке тврдње које су нејасне, те које нису у потпуности проверене. С тим у вези, неопходно је јасно навести да ли се тврдња односи на цео производ, на одређени његов део или на поједине аспекте производа. Такође, тврдња мора да се засива на широко признатим научним доказима, морда садржи тачне информације и да буде усклађена са релевантним међународним стандардима.[38] Такође, забрањено је да одређена тврдња буде идентична захтевима који су законом већ наметнути за целу групу производа, односно услуга или трговце у том сектору.[39] Значајна је и обавеза да свака тврдња о еколошким утицајима, аспектима или учинку мора бити значајна из перспективе животног циклуса производа (а не само оне тврдње које се експлицитно односе на животни циклус).[40] Поступањем у складу са овим обавезама, биће елиминисане и опште, генеричке тврдње попут „еко“, „еколошки“, „зелено“, за које је утврђено да су посебно проблематичне.[41] Када је реч о саопштавању експлицитних еколошких тврдњи, Предлог Директиве о еколошким тврдњама уводи обавезу да се саопштавају само оне тврдње које се могу поткрепити.[42] Поред тога, могу се саопштавати само оне тврдње које су у односу на потрошаче процењене као значајне за одговарајући производ или одговарајућег трговца.[43] Другим речима, сви

[37] *Ibid.*, чл. 3 ст. 1.

[38] *Ibid.*, чл. 3 ст. 1. тач. а. и б.

[39] *Ibid.*, чл. 3 ст. 1. тач. е.

[40] *Ibid.*, чл. 3 ст. 1. тач. ц.

[41] *Ibid.*, рецитал, тач. 14.

[42] *Ibid.*, чл. 5. ст. 2.

[43] *Ibid.*

аспекти који нису значајни (за конкретан производ или трговца) више се не могу оглашавати, чак и онда када се могу научно поткрепити. Ово правило има за циљ борбу против преоптерећености информацијама са којом се потрошачи свакодневно суочавају.[44] Стога ће једна од кључних тачака у разумевању ове директиве бити тумачење појма „значајан", при чему је прецизирано да се „значај" односи на животни циклус или на еколошки учинак производа.[45] Трећа врста обавезе у погледу експлицитних еколошких тврдњи које уводи Предлог Директиве о еколошким тврдњама јесте њихова провера, односно верификација.[46] Наиме, поткрепљење и саопштавање експлицитних еколошких тврдњи морају бити верификовани.[47] Основна сврха овог процеса јесте да се потрошачима гарантује веродостојност еколошких тврдњи. Тако, уколико је трговац испунио све услове верификације, њему ће бити издат сертификат о усаглашености експлицитне еколошке тврдње (или еколошке ознаке) са захтевима из предложене Директиве.[48] Овако издат сертификат о усаглашености биће признат у целој ЕУ, а очекује се да ће на овај начин бити унапређено прекогранично пословање компанија.[49] Сходно томе, државе чланице треба да успоставе одговарајуће процедуре за поступак верификације, при чему ће детаљи у погледу форме и техничких средстава за израду сертификата о усаглашености бити регулисани кроз имплементационе акте Европске комисије.[50] Дакле, многа питања у погледу процеса верификације су у овом тренутку и даље отворена. Предлог Директиве о еколошким тврдњама дефинише и услове које лице задужено за верификацију *(verifier)* мора да испуни, а, између осталог, прецизирано је да је у питању тело које мора бити независно од трговца, односно понудиоца производа, те акредитовано према Уредби (ЕЗ) бр. 765/2008 која регулише услове за акредитацију и надзор тржишта

[44] Stefanie Jung, Melissa Dowse, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *op. cit.*, p. 17.

[45] Чл. 5. ст. 2. у вези чл. 3 ст. 1. тач. ц) и д) Предлога Директиве о еколошким тврдњама.

[46] *Ibid.*, чл. 10.

[47] *Ibid.*, чл. 10 ст. 1.

[48] *Ibid.*, чл. 10 ст. 6.

[49] *Ibid.*, чл. 10 ст. 7.

[50] *Ibid.*, чл. 10 ст. 1. и 9.

у погледу стављања производа на тржиште.[51] Када је реч о захтевима који се тичу самог вршења ове услуге, предложена Директива дефинише да процес верификације треба да буде спроведен уз „највиши степен професионалног интегритета" и „техничке компетенције", те „ослобођен притисака и подстицаја, нарочито финансијске природе".[52] У литератури се истиче као проблематично решење по којем Предлог Директиве о еколошким тврдњама није на детаљнији начин обрадио питање независности тела која врше верификацију. Наиме, ако се узме у обзир да ово тело тежи економским интересима, било би значајно успоставити конкретније контролне механизме.[53] Битно је нагласити и да описане обавезе које уводи Предлог Директиве о еколошким тврдњама нису једнократне. Другим речима, поткрепљење и верификација експлицитних еколошких тврдњи морају се периодично ажурирати, па је тако предвиђена обавеза за трговце да поткрепљење за сваку експлицитну еколошку тврдњу прегледају на сваких пет година, те да потом изврше и поновну верификацију ове тврдње.[54]

Правила у погледу еколошких ознака и шема еколошког обележавања

Еколошке ознаке су обележја које се додељују производима и услугама чија производња или пружање имају мањи утицај на животну средину, чиме оне доприносе одрживом развоју.[55] Како Предлог Директиве о еколошким тврдњама настоји да свеобухватно регулише експлицитне еколошке тврдње, то су и еколошке ознаке, које се сматрају посебном врстом ових тврдњи, обухваћене применом предложене Директиве.[56] Дакле, и тврдње које су дате у контексту еколошких ознака морају бити предмет описаних обавеза поткрепљења, саопштавања и верификације.[57]

---

[51] *Ibid.*, чл. 11 ст. 1 и ст. 3 тач. а.

[52] *Ibid.*, чл. 11, ст. 3. тач. ц. Преведено од стране аутора.

[53] Stefanie Jung, Melissa Dowse, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *op. cit.*, p. 18.

[54] Чл. 9. Предлога Директиве о еколошким тврдњама.

[55] Стеван Лилић (у сарадњи са мр Мирјаном Дреновак), *Еколошко право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2010, стр. 41.

[56] Стр. 3. Предлога Директиве о еколошким тврдњама.

[57] У том смислу, чл. 7. ст. 1. Предлога Директиве о еколошким тврдњама упућује на примену чл. 3. до 6. и чл. 10. овог Предлога.

У циљу савладавања преоптерећености информацијама са којим се потрошачи суочавају, а што им отежава доношење еколошки свесних одлука, Предлог Директиве о еколошким тврдњама настоји да повећа поверење потрошача у коришћене етикете.[58] У том погледу, предложена Директива предвиђа да све еколошке ознаке морају бити сертификоване по шеми еколошког обележавања.[59] С тим у вези, регулисане су и шеме еколошког обележавања, па су тако дефинисани и захтеви које ови системи морају да испуне.[60] Како би се обезбедила транспарентност у пословању, те последично и поверење потрошача, постављени су високи стандарди функционисања ових шема. Наиме, шеме еколошког обележавања морају да обезбеде, између осталог, информације о власничкој структури, органима за доношење одлука, као и њиховим циљевима, захтевима који се тичу садржаја етикета, те о процедури у случају кршења њихових захтева.[61]

Спровођење Предлога Директиве

Предлог Директиве о еколошким тврдњама предвиђа обавезу за државе чланице да одреде једног или више надлежних органа одговорних за примену и спровођење ове Директиве.[62] У оквиру надлежности које државе чланице морају доделити овим органима спада и спровођење редовних инспекција у вези са експлицитним еколошким тврдњама и коришћеним системима еколошког обележавања.[63] Поред наведеног, предложена Директива успоставља и механизме за подношење притужби надлежним органима од стране лица која поседују легитимни интерес, а у ситуацијама када, на основу објективних околности, сматрају да трговац не поштује одредбе Директиве.[64] Такође, Предлог Директиве о еколошким тврдњама дефинише да се приликом изрицања санкција морају узети у

[58] "Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive)", *op. cit.*

[59] *Ibid.*, чл. 7. ст. 2.

[60] *Ibid.*, чл. 8. ст. 2.

[61] *Ibid.*, чл. 8. ст. 2. тач. а, б, д, ф.

[62] *Ibid.*, чл. 13. ст. 1.

[63] *Ibid.*, чл. 14.

[64] *Ibid.*, чл 16. ст 1.

обзир критеријуми попут врсте, тежине, обима и трајања повреде, околности да ли је повреда учињена намерно или услед непажње, затим финансијска снага трговца, те добит коју је трговац стекао кршењем своје обавезе.[65] Основна сврха санкције је да трговца одврати од кршења захтева из предложене Директиве, а њен максимални износ је ограничен на 4% укупног годишњег промета трговца у дотичној држави чланици, односно државама чланицама.[66] Такође, значајан је и предлог који се наводи у тачки 73. Рецитала Предлога Директиве о еколошким тврдњама, а то је да се Анекс I Директиве (ЕУ) 2020/1828 од 25. новембра 2020. године, о представничким тужбама у циљу заштите колективних интереса потрошача измени тако да се у њега унесе позивање на Предлог Директиве о еколошким тврдњама. То би значило да употреба нејасних или обмањујућих експлицитних еколошких тврдњи представља основ за покретање колективних поступака.[67] Наиме, може се претпоставити да ће многи потрошачи бити погођени овом праксом, те би колективни поступци имали велику важност ради отклањања оваквих случајева.[68] Истовремено, Европска комисија је оценила да ће трошкови усклађивања са овом Директивом бити посебно високи за трговце код испуњавања обавеза поткрепљења (нпр. приликом утврђивања еколошких утицаја на животни циклус производа), као и у поступцима верификације – где није могуће утврдити износ будућих трошкова усклађивања.[69] Ово је посебно

[65] *Ibid.*, чл. 17. ст. 2. тач. а. до д.

[66] *Ibid.*, рецитал, тач. 64. и чл. 17. ст 3. друга реченица. О значају ефективних и одвраћујућих казни видети: Alberto De Franceschi, "The Sustainability of Consumer and Market Law: Green Claims, Greenwashing and the Right to Repair", *Journal of European Consumer and Market Law*, 2023, Vol. 12, Issue 2, pp. 47–48.

[67] Рецитал, тач. 73. Предлога Директиве о еколошким тврдњама.

[68] Представничке тужбе се подносе у ситуацијама када одређени судски или административни поступци тангирају правне интересе већег броја потрошача у смислу њиховог захтева за забрану или обештећење. Видети: "Directive (EU) 2020/1828 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2020 on representative actions for the protection of the collective interests of consumers and repealing Directive 2009/22/EC", *OJ* L 409 of 4/12/2020, Art 3, para. 1. item 5) and 7). Интернет: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L1828, 29. 9. 2025.

[69] "Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive)", *op. cit.*

значајно ако се узме у обзир да постоји обавеза континуираног прегледа и верификације еколошких тврдњи, што додатно увећава трошкове за трговце. У том погледу, изражена је и бојазан да би предложеном Директивом могле бити искорењене не само нетачне или обмањујуће еколошке тврдње, већ да би употреба еколошких тврдњи у оглашавању у потпуности могла престати (тзв. „зелено ћутање"– *greenhushing*).[70] Тако је у јуну 2025. године, отказан састанак ради преговора између Европског парламента, Савета и Европске комисије који је био заказан у циљу даљег разматрања Предлога Директиве о еколошким тврдњама. Истовремено су се у јавности појавиле гласине да би предлог ове Директиве могао бити и формално повучен из поступка одлучивања. Европска комисија је ово демантовала, истакавши да је дошло до померања састанка у преговорима, али не и одустанка од Предлога Директиве о еколошким тврдњама, при чему је указано на могући проблем у примени ове Директиве уколико би њеним опсегом била обухваћена микропредузећа.[71]

5) ИЗВОРИ

Andreoli, Taís Pasquotto, Minciotti, Silvio Augusto, "Attention and skepticism to greenwashing: analysis of influence on consumer behavior", *Rev. Adm. UFSM*, Vol. 16, No. 4, 2023.

Berliner, Daniel, Prakash, Aseem, "'Bluewashing' the Firm? Voluntary Regulations, Program Design, and Member Compliance with the United Nations Global Compact", *The Policy Studies Journal,* Vol. 43, No. 1, 2015.

De Almeida, Lucila, Esposito, Fabrizio, "The blinding effect of EU consumer policy overshadows the role of consumer law in delivering the green transition", Routledge Handbook of Private Law and Sustainability, eds. Marta Santos Silva, Andrea Nicolussi, Christiane Wendehorst, Pablo Salvador Coderch, Marc Clément, Fryderyk Zoll, Уједињено Краљевство, Routledge, 2024.

De Franceschi, Alberto, "The Sustainability of Consumer and Market Law: Green Claims, Greenwashing and the Right to Repair", Journal of European Consumer and Market Law, Vol. 12, Issue 2, 2023.

[70] Stefanie Jung, Melissa Dowse, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *op. cit.*, p. 22.

[71] Интернет: https://www.youtube.com/watch?v=7skcyvi-l_w, 28. 9. 2025; https://esgnews.com/eu-commission-confirms-green-claims-directive-not-withdrawn/, 29. 9. 2025.

Gallicano, Tiffany "A Critical Analysis of Greenwashing Claims", *The Public Relations Journal*, Vol. 5, No. 3, 2011.

Jung, Stefanie, Dowse, Melissa "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *Journal of European Consumer and Market Law*, Vol. 13, Issue 1, 2024.

Karajović, Miloš, Kaličanin, Milica, Kaličanin, Zoran, "Green economy and corporate fraud", *Ecologica*, Vol. 29, No. 107, 2022.

Kowalik, Izabela, Leyge, Marine, Sikora, Tomasz, "Green Marketing and Greenwashing in Poland and France, a Comparison of Consumer Reactions", *Sciendo*, Vol. 60, Issue 1, 2024.

Лилић, Стеван (у сарадњи са мр Мирјаном Дреновак), *Еколошко право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.

Macellari, Margherita, Yuriev, Alexander, Testa, Francesco, Boiral, Olivier, "Exploring bluewashing practices of alleged sustainability leaders through a counter-accounting analysis", *Environmental Impact Assessment Review*, Vol. 86, 2021.

Mehnert, Victor, Micklitz, Hans W., "The interplay between ecodesign and consumer sales law", Routledge Handbook of Private Law and Sustainability, eds. Marta Santos Silva, Andrea Nicolussi, Christiane Wendehorst, Pablo Salvador Coderch, Marc Clément, Fryderyk Zoll, Уједињено Краљевство, Routledge, 2024.

Nemes, Noémi, Scanlan, Stephen J, Smith, Pete, Smith, Tone, Aronczyk, Melissa, Hill, Stephanie, Lewis, Simon, Montgomery, L.A, N. Tubiello, Wren Francesco, Stabinsky, Doreen, "An Integrated Framework to Assess Greenwashing", *Sustainability*, Vol. 14, No. 8, 2022.

Ruiz-Blanco, Silvia, Romero, Silvia, Feijoo, Belen Fernandez, "Green, blue or black, but washing–What company characteristics determine greenwashing?", *Environment, Development and Sustainability*, Vol. 24, 2022.

Sailer, Astrid, Wilfing, Harald, Straus, Eva, "Greenwashing and Bluewashing in Black Friday-Related Sustainable Fashion Marketing on Instagram", *Sustainability*, Vol. 14, No. 3, 2022.

Schally, Hugo Maria, "The EU Green Deal and the sustainability of corporate activities", Routledge Handbook of Private Law and Sustainability, eds. Marta Santos Silva, Andrea Nicolussi, Christiane Wendehorst, Pablo Salvador Coderch, Marc Clément, Fryderyk Zoll, Уједињено Краљевство, Routledge, 2024.

Terryn, Evelyne, "The New Consumer Agenda: A Further Step Toward Sustainable Consumption?", *Journal of European Consumer and Market Law,* Vol. 10, Issue 1, 2021.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Иако је еко-манипулација релативно новија појава, њени бројни облици, различите форме испољавања и штетне последице – посебно у погледу онемогућавања потрошача да доносе „еколошки одрживе" изборе – подстакли су ЕУ да у претходним годинама реагује кроз низ значајних иницијатива које препознају кључну улогу потрошача у борби против ових пракси. Тако је предложена и Директива о еколошким тврдњама, из чије анализе произилази да се трговцима намећу *ex-ante* обавезе поткрепљења, саопштавања и верификације еколошких тврдњи – дакле, обавезе које трговци морају испунити пре него што конкретна еколошка тврдња уопште буде саопштена јавности, односно потрошачима. С тим у вези, од трговаца се очекује да испоштују многобројне захтеве, а све како би се из праксе компанија у потпуности искоренила употреба нетачних, нејасних и непотпуних еколошких тврдњи, односно оних тврдњи које би потрошаче на било који начин довеле у заблуду у погледу еколошких карактеристика производа, односно услуге или самог трговца. Истовремено, Предлог Директиве о еколошким тврдњама дефинише да све еколошке ознаке морају бити сертификоване по шеми еколошког обележавања, а притом предвиђа и посебна правила и захтеве који се односе на шеме еколошког обележавања. На овај начин се настоји успоставити заокружен систем правних правила који на свеобухватан начин регулише еколошке тврдње и супротставља се праксама еко-манипулације. С обзиром на све наведено, може се очекивати да ће примена правила предложене Директиве о еколошким тврдњама бити ефикасна, те да ће компаније мање прибегавати употреби пракси еко-манипулације у својим маркетиншким активностима. С друге стране, остаје питање – да ли ће примена ових решења ипак представљати огроман финансијски и административни терет на трговце – што може даље водити нежељеном дејству у смислу потпуног избегавања коришћења еколошких тврдњи код оглашавања производа и услуга. Зато ће бити корисно пратити упоредноправна искуства у имплементацији описане Директиве о еколошким тврдњама, која може бити од значаја и за домаћу законодавну праксу. У том смислу, ваља обратити пажњу на анализиране позитивне и негативне ефекте који могу произаћи из њене примене. Ово тим пре, јер не постоје домаћи

прописи који су непосредно усмерени на регулисање еко-манипулације, услед чега ће бити потребно створити посебан домаћи регулаторни оквир за борбу против ове негативне праксе.

GREEN CLAIMS DIRECTIVE PROPOSAL

Katarina NEŠKOVIĆ*

Abstract: Eco-manipulation and its negative consequences have been a matter of great concern at the European Union (EU) level for years, leading to the gradual development of a regulatory framework aimed at combating it. This paper explains the main features of the practice of eco-manipulation in the context of product advertising and services. Then, it analyses the proposed Directive on the substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive) as one of the most significant initiatives at the EU level in the fight against eco-manipulation by applying the normative method. The author pays special attention to the analysis of the scope of application of the Directive, as well as the substantiation and verification obligations that the proposed Green Claims Directive imposes on traders ex-ante, i.e., before communicating environmental claims. In addition, the paper analyses specific rules in relation to eco-labelling schemes, as well as various aspects of the implementation of the Directive proposal. Based on the analysis carried out, the conclusion is that the proposed Green Claims Directive seeks to establish a coherent and detailed system of legal rules that will regulate environmental claims in a comprehensive manner. In other words, it can be expected that the implementation of these rules will be effective, reducing the likelihood that companies will resort to eco-manipulation practices. At the same time, it remains questionable whether the implementation of the proposed Directive will impose a significant financial and administrative burden on traders, which may lead to unintended avoidance of the environmental claims when advertising products and services.

Keywords: Green claims, greenwashing, Green Claims Directive.

* Faculty of Law, Belgrade. E-mail: maletic.katarina1@gmail.com. ORCID iD: https://orcid.org/0009-0006-6445-5356.